

Cuprins

<i>Cuvint înainte</i>	7
I. Trebuie să crezi.....	9
II. Grecia s-a născut din povestea de dragoste a lui Zeus cu Terra.....	71
III. Timpul schimbă sorții.....	142
IV. O așezare sacră	202
V. Trola?.....	279
VI. Zile de așteptare	354
VII. Micene!	428
VIII. Vremea maturizării.....	518
IX. Omul și amintirea lui.....	602
<i>Nota autorului</i>	625
<i>Mulțumiri</i>	627
<i>Bibliografie selectivă</i>	629

IRVING STONE

Comoara grecilor

Sofia și Heinrich Schliemann
roman biografic

Traducere din limba engleză și note
de Doina Racoviceanu

POLIROM
2014

Plăcerea lui cea mai mare era s-o ajute pe Sofia la spălatul teracotelor și la asamblarea celor mai frumoase cioburi. Pentru asta, pregătea cleiul de pește în bucătărie. Heinrich comentă:

— Ai găsit un admirator. Nu-și ia ochii de la tine.

Nu se aflau la Trola decît de două săptămîni, cînd se abătu asupra lor un frig cumplit, temperatura coborînd în timpul nopții pînă la -5°C .

Sofia și Heinrich dormiră bine în casa lor de piatră, sub păturile de lînă aduse de la Atena cu un an în urmă, dar șefii de echipă dirdiiră toată noaptea, și dimineața se sculară rebegîți. Photides le spuse că vîntul înghețat dinspre nord suflase atît de violent, încît pătrunsese prin crăpăturile peretilor din casa de lemn. N-au putut ține aprinse lămpile cu ulei, iar apa înghețase în lighean. Oamenii erau încruntați.

— Ar trebui, poate, să facem schimb de casă cu ei, pînă trece valul ăsta de frig, sugeră Sofia. Le va fi mult mai cald aici.

— Da, cred că trebuie. Altfel se vor îmbolnăvi. O să-i spun lui Iannakis să mute paturile. Noi o să ne simțim bine sub păturile noastre. Și apoi ne putem încălzi reciproc.

Făcură schimbul. Șefii de echipă dormiră bine în casa de piatră, iar Sofia și Heinrich supraviețuiră în nopțile următoare, dormind pe apucate. Ziua era mai cald în șanțurile de la săpături, dar chiar și acolo oamenii care aveau pălării, paltoane și fulare le purtau în timpul lucrului.

În dimineața celei de-a cincea zi, soarele leși dintre nori. Vîntul se domoli. În Troada se făcu din nou cald. Iannakis și Photides aduseră patul soților Schliemann înapoi în casa de piatră. Photides îi mulțumi Sofiei pentru grija arătată față de ei. Deoarece Iannakis își petrecea cea mai mare parte a zilei căutînd noi lucrători, Heinrich o rugă pe Sofia să strige ea încetarea lucrului la pauzele pentru micul dejun și pentru prînz. Sofia se ducea la fiecare grup și, punîndu-și mîinile pîlnie la gură, striga *paidos*, adică „opriți lucrul”.

Greutățile lor nu se sfârșiră aici. Un negustor din Smirna îi ispiti pe lucrătorii lui Heinrich, oferindu-le o plată în acord, pentru a scoate rădăcini de lemn dulce din pământ. Oamenii puteau câștiga astfel cincizeci de cenți pe zi, în timp ce Heinrich plătea numai treizeci și șase de cenți, în perioada zilelor scurte de iarnă. Mai mult de jumătate din forța de lucru plecă să adune rădăcini și să extragă sucul care urma să fie folosit în scopuri medicinale. Aproape întregul sat Erenköy se angajă în această activitate, prelungită pe o durată de două săptămâni. Iannakis încercă să recruteze oameni din celelalte sate, dar nu găsi prea mulți lucrători disponibili. Heinrich se necăji din cauza zilelor irosite. Vremea se făcuse caldă și senină. Heinrich avea din nou lotul întreg de lucrători. Zilele de lucru se lungeau. Mări plățile oamenilor. Era mulțumit cu cei 8.400 metri cubi de pământ și moloz pe care echipa lui reușise să îl degajeze din jurul templului. Celelalte patru echipe se descurcau la fel de bine în alte zone ale dealului. Fiecare ceas aducea la suprafață descoperiri importante: o seceră de cupru, lungă de aproape 13 centimetri, prima lor unealtă agricolă; arme de cupru, sulite și capete de săgeată, cule lungi și subțiri din cupru, cu capete rotunde.

Echipa lui Heinrich, care acum săpa într-un șanț pe direcția nord-vest pentru a degaja marele turn, dădu de două ziduri cu o grosime de trei metri, așezate unul deasupra celuilalt, dar în unghi diferit.

Cînd zidul de deasupra a fost suficient dezvelit, Heinrich o strigă pe Sofia, să-i arate că fusese construit parțial din coloane corintice. Zidul de dedesubt era deosebit, deoarece majoritatea blocurilor masive purtau semnătura cioplitorului sau a constructorului, un sigma, Σ , un delta, Δ , și un ipsilon, Υ .

Odată cu lucrările care avansau repede și bine, Sofia intră într-o plăcută rutină. Își lua cafeaua cu Heinrich, cînd el se întorcea de la baie din zori, apoi stătea cu echipa ei pe șantier, pînă se oprea lucrul pentru masa de prînz. Toate obiectele descoperite în cursul dimineții erau aduse în camera de lucru.

Îl vedea pe Amin Effendi scriind neîncetat în carnetul lui, dar știa că erau multe obiecte pe care el nu le vedea, pentru că nu putea fi în cinci șanțuri în același timp. El consemna numai jumătate dintre comorile hărăzite muzeului, întrucît era convins că noua lege va intra în vigoare într-un răstimp de cîteva săptămîni și atunci soții Schliemann vor trebui să trimită totul la Constantinopol, unde directorul muzeului va decide pe care obiecte dorește să le oprească.

Deși văzuse că Sofia era perfect sănătoasă și că avea obraji rumeni din cauza orelor de muncă petrecute la soare, Heinrich insistase ca ea să doarmă după masa de prînz și să nu se întoarcă pe șantier pînă nu se făcea răcoare. În timpul ăsta, supraveghea el și echipa ei. Casa de piatră era răcoroasă și plăcută. Cînd se trezea, Sofia stătea de vorbă cu Polixenia și pregătea meniul pentru a doua zi. Se amuzau cu glume nevinovate pe seama mîndriei lui Iannakis, în ceea ce privea mania lui cu gătitul.

La sfîrșitul lunii februarie, Heinrich avea zilnic, în medie, o sută șaiszeci de oameni pe colină. Era mulțumit de felul în care avansau săpăturile la degajarea turnului de observație, a zidului de apărare și a templului. Se așteptase să fie nevoit să sape contra cronometru numai pe jumătatea de colină care aparținea lui Calvert. Acum, noua lege iminentă era încă o presiune exercitată asupra lui. Deschisese tranșee, canale și terase în toate direcțiile. Grupul condus de el, care dezgropa partea de est a turnului, avansa rapid, pentru că această porțiune se afla lingă panta de sud a dealului și resturile nu trebuiau duse prea departe. Din această cauză, făcu o seamă de inovații în procedeele tehnice, una dintre ele fiind aceea de a renunța la oamenii anume puși să încarce roabele, lăsînd fiecare lucrător să și-o umple pe a lui și eliminînd astfel o operație.

Nevrînd să recunoască adevărata cauză a stării sale de încordare, se plîngea de prețul vinului turcesc, care crescuse dintr-odată:

— O oca¹ de vin, adică două sticle, mă costa anul trecut cinci cenți, acum mă costă opt!

— Dar, Heinrich, este de o calitate excelentă și îl preferi vinurilor francezești.

— Nu de vin mă pling, ci de creșterea prețului.

O altă cauză de nemulțumire se ivi când începu să găsească fragmente de șerpi din teracotă, cu capete împodobite cu coarne. Lucrătorii rupeau coarnele și le duceau acasă, pentru că în Troada exista o superstiție cum că acestea ar fi vindecat epilepsia și alte boli. Cu un an în urmă, unul dintre localnici dusese acasă un vas plin cu astfel de coarne; acum, Heinrich încerca să-i convingă pe oameni că era vorba de o simplă superstiție, dar fără folos.

Pe urmă, au fost asaltați de locuitorii satelor veniți la șantier în căruțe cu două roți, trase de boi. Așteptau de-a lungul șanțurilor să ia pietrele pe care oamenii lui Heinrich le scoteau la suprafață, pretinzând că aveau nevoie de ele pentru a-și construi biserici și poduri. Blocurile uriașe de piatră erau splendid șlefuite, dar rostogolirea lor pînă la cîmple cerea prea mult timp și efort, așa că echipele se apucară de ceea ce Heinrich a descris drept „cumplita trudă”, aceea de a le sfărîma pentru a putea fi mai ușor înlăturate. Sătenii stăteau și așteptau pînă ce oamenii lui Heinrich spărgeau blocurile și le scoteau din zonele de lucru, apoi și le încărcau în căruțe. Heinrich era furios din cauză că refuzau să dea lucrătorilor o mîină de ajutor. Încercase toate viclesugurile posibile pentru a-i determina s-o facă.

— Cei care ne vor ajuta să spargem pietrele și să le scoatem din șanțuri vor deveni proprietarii lor legali, le spunea el.

Căpetenia unui grup de turcofoni își umezi hîrtia țigării lui cafenii, plină de cocoloașe, ridică din urmeri și mormăi:

— Sîntem, oricum.

---

1. Veche unitate de măsură pentru capacități, egală cu aproximativ 1,25 l.

Heinrich încercă să fie aspru.

— Aceste pietre imi aparțin. Le-am dezgropat cu mare cheltulală. Dacă le atingeți, o să pun să vă aresteze.

Căpetenia îi răspunse:

— Aveți permis să le scoateți din pământ. Odată ce sînt scoase din colină sînt proprietatea tuturor.

Sofia încercă să folosească persuasiunea. Grecilor creștini din Yenisehir le spuse, în dialectul lor:

— Construiți un turn de biserică în satul vostru?

— Da.

— Un turn care să ajungă la Dumnezeu?

— Da, și nu avem destule pietre.

— Nu vă învață creștinismul să vă ajutați aproapele, să fiți generoși și să vă purtați ca frații?

— Ne învață cum să construim clopotnițe de piatră pentru bisericile noastre.

Sătenii continuă să vină, iar oamenii lui Heinrich să spargă blocurile mari de piatră, înainte de a le scoate din șanțuri.

Heinrich lucra tot la marele templu, unde făcuse cîteva descoperiri uimitoare. Găsise patru conducte din argilă, lungi de 56 cm, cu un diametru de 30,5 cm, unite între ele pentru a aduce apă la templul din valea rîului Thymbrius; apoi trei plăci de marmură acoperite cu inscripții antice grecești, al căror text specifica faptul că aparținuseră unui „templu”. Se bucură nespus de mult, căci pentru el nu putea fi altul decît templul Atenei. Nici un alt sanctuar nu și-ar fi permis să se numească astfel. O altă dovadă venită în sprijinul presupunerii sale era orientarea construcției către răsărit, ceea ce o făcea să aibă exact aceeași poziție ca Partenonul din Atena. Porunci să-i fie aduse cele trei plăci în camera de lucru, unde le curăță cu apă caldă, apoi Sofia se apucă să traducă inscripțiile. Din text reieșea că plăcile datau din secolul al III-lea î.Hr.

După ce descifrară inscripțiile, Sofia se uită la Heinrich, cu ochii ei mari și negri, plini de mirare.

— Dragul meu, nu vreau să-ți răpesc bucuria, dar textele nu conțin nimic religios. Par a se referi

la împroprietărirea unor anumiți indivizi de către rege. Sînt oarecum asemănătoare cu textele de pe plăcile găsite de noi la început.

Balonul entuziasmului lui Heinrich nu putea fi întepat cu un ac atît de mic. Îi răspunse:

— N-are importanță. Primele plăci nu pomeneau de nici un templu. Acestea specifică, nu-i așa, că urmează a fi atîrnate în „templu”?

Îl dezamăgise faptul că în templu nu găsiseră statul întregi. Cînd ajunseră, în cele din urmă, la pardoseală, văzură că era făcută din plăci mari de gresie. Heinrich presupunea că statuile fuseseră distruse intenționat, din fanatism religios. Dacă templul ar fi avut o pardoseală de pămînt, statuile s-ar fi scufundat de-a lungul secolelor, dar s-ar fi păstrat. Gresia le păstrase la vedere și se mai aflau încă în picioare, cînd veniseră cei care le-au distrus.

Chiar sub templu găsiră topoare de luptă șlefuite, lucrate cu o rară iscusință, și Heinrich se miră cum de a fost posibil pentru meșteșugarii acelor timpuri îndepărtate să facă arme de o asemenea calitate, cu rudimentarele unelte pe care le aveau la îndemînă.

Atelierul lor era înțesat de obiecte frumoase: vase din teracotă, fără chip de bufniță, dar cu sîni de femele, cu ombilic mare și cu două minere mici, verticale, în formă de brațe. În fiecare zi oamenii aduceau coșuri pline cu discuri din granit, fierăstraie, ciocane și cuțite din diorit. Într-unul din șanțuri dădură peste un număr imens de amfore de vin, înalte de 1,83 metri. Era martie și zilele deveneau tot mai lungi. Polychronios Lempesses și Photides, cărora li se alăturau uneori Iannakis și Polixenia, stăteau pînă la miezul nopții curățînd, reparînd și grupînd descoperirile. Sofia nu mai făcea muncă fizică; îl lua aproape șase ore pe noapte să descrie amănunțit fiecare obiect găsit în ziua respectivă. Heinrich își rezervase o parte din masa de lucru pentru a-i servi drept birou. În fiecare seară scria, uneori în greacă, adesea în franceză sau germană, istoria detaliată a progreselor făcute în ziua respectivă. Purta la el o busolă de buzunar, pentru ca